

Pravni život

časopis za pravnu teoriju i praksu

TEMATSKI BROJ

PRAVO I SNAGA UMNOSTI

POSVEĆENO OSNIVAČU KOPAONIČKE
ŠKOLE PRIRODNOG PRAVA AKADEMIKU
PROF. DR SLOBODANU PEROVIĆU

32

godina kopaoničke škole prirodnog prava
– Slobodan Perović

UDRUŽENJE PRAVNIKA SRBIJE

BROJ 9 • BEOGRAD • 2019 • TOM I

32
godina

Projekti i publikacije Kopaoničke škole prirodnog prava predstavljaju poseban interes za UNESCO jer one nesumnjivo doprinose unapređenju ljudskih prava i jačanju Međunarodnog prava. Njihov cilj u potpunosti odgovara tekućem procesu reformi ljudskih prava u okviru sistema OUN.

(Iz obrazloženja Odluke UNESCO o dodeli pokroviteljstva Kopaoničkoj školi prirodnog prava od 6. juna 2005.)

PRAVNI ŽIVOT

ČASOPIS ZA PRAVNU TEORIJU I PRAKSU

»Pravni život«, časopis za pravnu teoriju i praksu pojavio se 1952. godine kao zajedničko glasilo udruženja pravnika Srbije i Bosne i Hercegovine, a nešto docnije i Udruženja pravnika Crne Gore.

Pošto su ostala dva udruženja počela izdavati sopstvene časopise, »Pravni život« 1969. godine postaje glasilo Udruženja pravnika Srbije.

Časopis objavljuje teorijska istraživanja i studije iz jugoslovenskog i uporednog prava kao i materijale sa naučnih i stručnih skupova. U njemu se poklanja pažnja svemu onome što se u pravnom životu zbiva. Na njegovim stranama objavljuju se izabrane odluke iz sudske i arbitražne prakse, osvrta i prikazi novih knjiga kao i raznovrsni prilozi iz svakodnevne prakse. Kao glasilo Udruženja pravnika Srbije, časopis prati delatnost pravničke organizacije i o njima obaveštava čitaoce.

Dosadašnji urednici »Pravnog života« bili su: Mihailo Đorđević (1952–1969), dr Živojin Aleksić (1969–1975), dr Milan Petrović (1975–1980), Akademik prof. dr Slobodan Perović (1980–2019).

Broj 9/2019 / Godina LXVIII / Knjiga 615
1–696

B e o g r a d

Glavni i odgovorni urednik
DOBROSAV MILOVANOVIĆ

Glavni urednik tematskog broja
JELENA S. PEROVIĆ VUJAČIĆ
Predsednik Kopaoničke škole prirodnog prava – Slobodan Perović

Redakcija
Miodrag Orlić, Slobodan Perović †
Ratomir Slijepčević

Izdavački savet
Budimir Košutić, Petar Milutinović, Miroslav Paunović,
Slobodan Perović †, Dragoljub Petrović,
Gordana Stanković, Miroslav Varićak

Uređivački odbor tematskog broja

Prof. dr Miroslav Đorđević, Prof. dr Đorđe Đorđević, dr Hajrija Mujović, mr Gordana Petković,
Prof. dr Edita Kastratović, Prof. dr Milan Škulić, Prof. dr Olga Cvejić Jančić, Prof. dr Dragoljub
Kavran, Prof. dr Dobrosav Milovanović, Prof. dr Zoran Lončar, Prof. dr Miodrag Orlić,
Prof. dr Dragor Hiber, Vladimir Todorović, Prof. dr Gordana Ilić Popov, Prof. dr Mirko Vasiljević,
dr Dragiša Slijepčević, Miroslav Nikolić, Prof. dr Jelena S. Perović Vujačić, dr Thomas Meyer,
dr Nataša Hadžimanović, dr Christa Jessel-Holst, Prof. dr Vitomir Popović, dr Nataša Petrović
Tomić, Prof. dr Vladimir Čolović, Prof. dr Stojan Dabić, Predrag Trifunović, Dimitrije Milić,
Prof. dr Gordana Stanković, Prof. dr Nebojša Šarkiće, Prof. dr Rodoljub Etinski, Prof. dr Radovan
Vukadinović, Prof. dr Gordana Vukadinović, Prof. dr Saša Bovan, Prof. dr Vladan Petrov

Izdavač
UDRUŽENJE PRAVNIKA SRBIJE, Beograd, Krunska 74
Tel. 244-69-10, E-mail: upj@EUnet.rs

Lektura i korektura
Mirjana Grubišić

Kompjuterska obrada i prelom teksta
Javorina Beker

Pretplata za 2019. godinu iznosi: za fizička lica – 8.000 RSD, za pravna lica – 16.000 RSD,
za inostranstvo – 300 eura, Pretplata se vrši na žiro-račun broj: 310-203539-17
Pretplata ne obuhvata tematske brojeve

Tiraž: 1.000 primeraka

Štampa: FUTURA, Petrovaradin

Svaki rad objavljen u tematskom broju recenziran je od strane dva recenzenta. Ocene iznesene u člancima objavljenim u ovom časopisu lični su stavovi njihovih autora i ne izražavaju stavove uredništva ni institucija u kojima su autori zaposleni.

PRAVO I SNAGA UMNOSTI
POSVEĆENO OSNIVAČU KOPAONIČKE ŠKOLE PRIRODNOG
PRAVA – AKADEMIKU PROF. DR SLOBODANU PEROVIĆU

Trideset drugi Susret pravnika Kopaoničke škole prirodnog prava – Slobodan Perović (13–17. decembar 2019) održava se sa opštom temom *PRAVO I SNAGA UMNOSTI – POSVEĆENO OSNIVAČU KOPAONIČKE ŠKOLE PRIRODNOG PRAVA AKADEMIKU PROF. DR SLOBODANU PEROVIĆU*.

Tematska sadržina svih priloga domaćih i inostranih autora prilagođena je Heksagonu Kopaoničke škole prirodnog prava, i to: *Pravo na život, Pravo na slobodu, Pravo na imovinu, Pravo na intelektualnu tvorevinu, Pravo na pravdu i Pravo na pravnu državu*.

Za ovaj susret publikovano je 173 referata koji su raspoređeni u šest katedri i 23 sekcije. Objavljeni referati obuhvataju četiri toma »Pravnog života« br. 9–12/2019, na približno tri hiljade stranica štampanog teksta. Ovome treba dodati i 18 radova koji su Kopaoničkoj školi prirodnog prava – Slobodan Perović dostavljeni na osnovu konkursa za Nagradu "Profesor Slobodan Perović", koji je Kopaonička škola ove godine raspisala. Ovi radovi objavljeni su u br. 7–8/2019 časopisa "Pravni život" i biće izlagani na 32. Susretu Kopaoničke škole.

Redakcija ove tomove »Pravnog života« uručuje svojim čitaocima, učesnicima Kopaoničke škole prirodnog prava – Slobodan Perović i široj pravničkoj javnosti u uverenju da ove knjige, zajedno sa knjigama iz ranijih godina, naučno i stručno uvećavaju biblioteku Kopaoničke škole prirodnog prava – Slobodan Perović.

Redakcija

ZORAN JOVANOVSKI,
VANDA BOŽIĆ,
SAŠA ATANASOV

NASILJE NA SPORTSKIM PRIREDBAMA I ULOGA MEDIJA

U radu se analizira nasilje na sportskim priredbama u svetlu navijača, medija i javnosti. Iako ne postoji jednoznačna definicija kojom se sport kao svetski fenomen definiše, razvoj elektronskih medija u velikoj meri je doprineo popularnosti sporta na globalnom nivou, ali isto tako, i nasilju i nedoličnom ponašanju na sportskim stadionima. Policija i pravosuđe, suzbijanjem huliganizma, odašilju svoje poruke javnosti putem medija, međutim, postavlja se pitanje da li su one u dovoljnoj meri uperene protiv huliganizma. U radu autori su istražili kakve sve vrste navijača u sportu imamo s obzirom da štampa, radio, televizija i internet, kao oblici masovnih medija, prate sportske događaje i značajan su faktor koji utiče na javno mišljenje. Mediji ne mogu da budu uzrok huliganizmu, ali mogu u velikoj meri da potiču i rasplamsaju huliganizam te da doprinose njegovoj promociji. U zaključnim razmatranjima dati su predlozi suzbijanja nasilja na sportskim priredbama, od kojih je najvažnija i najučinkovitija prevencija.

Ključne reči: nasilje u sportu, huliganizam, navijači, sportske utakmice, masovni mediji

Dr Zoran Jovanovski, vanredni profesor Vojne akademije u Skoplju.

Dr Vanda Božić, naučni saradnik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Dr Saša Atanasov, docent Pravnog fakulteta Univerziteta u Kosovskoj Mitrovici.

U V O D

Sport je od samih početaka bio deo društva i kulture.¹ Još od davnina na sport se gledalo kao na aktivnost koja unapređuje ljudske psihofizičke sposobnosti. Današnje moderno doba je nezamislivo bez sporta. Ono obeležava kraj pret-hodnog i početak novog veka. Sport se ne posmatra prevashodno samo kao zabava, nego i kao posao, profesija pa i deo vaspitanja i kulture. Društvena je pojava, što podrazumeva njegovu zavisnost od društva, ali isto tako, i društva od sporta. Ubraja se među najpopularnije društvene aktivnosti, u njemu pronalazimo svoje sportske idole sa kojima se poistovećujemo.

Izraz "sport" počeo je da se upotrebljava u Engleskoj u 14. veku od kuda se proširio na ostatak sveta. Na francuskom i engleskom jeziku "sport" označava *igru, zabavu, zabavljanje, igranje*. Naziv potiče od latinske reči *disportare*, što znači *raznositi*, te od francuske reči *desport* što podrazumeva *rasterećenje posle rada*. Sam naziv biva u 16. veku modifikovan u *disporter*, eng. *desporter*, što se prevodi kao *kretanje radi uživanja, zabavljanje, razonoda*.²

Veći broj autora je saglasan da sport predstavlja svaku fizičku aktivnost gde su u spregu stavljeni takmičari i publika na način da se svaki učesnik, bilo kao navijač (gledalac) ili kao takmičar bori za pozitivan rezultat. Naime, osnovna osobina sporta je takmičenje. Sport je sam po sebi proizašao iz osnovne ljudske potrebe za kretanjem, igrom i unapređenjem kvaliteta života. Kao najopštiji pojam koji označava sportsku aktivnost, sport bi mogli definisati kao psihofizičku aktivnost pojedinca ili grupe, dakle, kao specifično vežbanje: trening (pojedinaac) ili takmičenje (grupa), a koji su ostvareni u samostalnim oblicima motornog vežbanja (igri, takmičarskom i školskom sportu, rekreaciji), usmereni ka najvišim dostignućima sportista (rezultatima, uspesima, publici i sportskom tržištu), s ciljem zadovoljenja humanističkih potreba.³ Možemo zaključiti, a kako i proizlazi iz navedene definicije, da je suština sporta takmičenje.

Sport danas zauzima vrlo važno mesto u socijalnom životu ljudi. U dokumentu "European Sports Charter" iz 1992. godine,³ Savet Evrope navodi da sport

¹ Allen Bartoš, *Značaj i utjecaj elektronskih medija na popularizaciju sporta*, Udruga za šport i rekreaciju, Zagreb, Hrvatska, 1991, str. 158.

² Radovan Ilić, Maja Sobek, *Sport i masovne komunikacije*, Sinteza 2014, dostupno na: <http://portal.sinteza.singidunum.ac.rs/Media/files/2014/254-258.pdf>, (01.09.2019)

³ Recommendation No. R(92)13 rev, Council of Europe Committee of Ministers Recommendation No. R (92) 13 Rev of the Committee of Ministers to Member States on the Revised European Sports Charter (adopted by the Committee of Ministers on 24 September 1992 at the 480th meeting of the Ministers' Deputies and revised at their 752nd meeting on 16 May 2001, dostupno na: <https://rm.coe.int/16804c9dbb>, pregledano 01.09.2019.

nije samo takmičenje, već mnogo više od toga.⁴ Sport obuhvata sve vrste fizičkih aktivnosti kojima se unapređuje mentalno i fizičko zdravlje čoveka, ali doprinosi i socijalizaciji ljudi i razvijanju takmičarskog duha čoveka.⁵ Sport je javna aktivnost u kojoj ima prostora za slobodne ideje i kreativnosti za sve njegove učesnike, direktne (igrače, trenere, stručni štab, upravni odbor sportskog organa) kao i indirektne učesnike (gledaoce, odnosno publiku).

Sport je uvek bio u fokusu svih medija (televizije, radija, novina, internet-skih portala) zbog čega su se stvarale veoma tesne veze na više nivoa između sportista i gledalaca. Pronalazak sponzora, organizovanje medijskog praćenja ili prenosa sportske priredbe, izbor reklama kao i reklamiranje samog sportskog događaja nemaju neposredne veze sa činom igre i nadmetanjem, ali zato u velikoj meri određuju sudbinu sportskog dešavanja.⁶

SPORT KAO FENOMEN NA GLOBALNOM NIVOU

Prema Zakonu o sportu, sport je deo fizičke kulture koji obuhvata svaki oblik organizovanog i neorganizovanog obavljanja sportskih aktivnosti i sportskih delatnosti od strane fizičkih i pravnih lica u sistemu sporta, u cilju zadovoljenja potreba čoveka za stvaralaštvom, afirmacijom, fizičkim vežbanjem i takmičenjem sa drugima.⁷

Jedna od definicija sporta je sledeća: sport je jedna od temeljnih društvenih institucija, neodvojiv od strukture društva i institucija obitelji, gospodarstva, medija, politike, obrazovanja, religije, kao i sastavni dio svakodnevnog života ljudi širom svijeta.⁸

Može se smatrati da je sport vrsta institucionalizovane natjecateljske aktivnosti s obzirom na to da uključuje određena standardizovana pravila, kao i fizičko naprezanje ili fizičke veštine, u kojem je sudelovanje motivisano i ličnim zadovoljstvima, ali i nagrađivanjem.⁹

⁴ Višeslav Krsmanović, *Sociologija sporta*, Fakultet za menadžment u sportu, Beograd, 2006, str. 193.

⁵ Jovan Šurbatović, *Menadžment u sportu*, JP Zavod za udžbenike, Beograd, 2014, str. 179.

⁶ Duško Vejnović, *Sociologija sporta*, Univerzitet u Banja Luci, Banja Luka, 2006, str.172.

⁷ Čl. 2.st. 2 Zakona o sportu RS, Sl. glasnik RS, br. 10/2016.

⁸ Benjamin Perasović, Sunčica Bartoluci, *Sociologija sporta u hrvatskom kontekstu, Sociologija i prostor*, Časopis za istraživanje prostornoga i sociokulturnog razvoja, Vol. 45 No. 1 (175), str. 105–119.

⁹ *Ibidem*, str. 106.

Vidimo da je sama definicija sporta kompleksna zato što ni koncept sporta nije jednoznačan.

Fizičke aktivnosti koji se prezentuju preko sporta predstavljaju životni stil modernog čoveka u društvu. Kao kompleksnu aktivnost, umesto da ga definišu, više autora pokušavaju da objasne njegove osnovne karakteristike. Kao što smo već rekli, sport je socijalna pojava sa posebnim funkcijama koje predstavljaju ogledalo društvenih potreba. Te funkcije mogu biti različite naravi: pravne, ekonomske, političke, naučne, kulturne, socijalne, psihološke, pedagoške, medicinske, religiozne i druge. Valja naglasiti da sport na jedan specifičan način zbližava i povezuje ljude pa time uspostavlja i jača saradnju među državama.

Svaka država sportu posvećuje značajnu pažnju. Svoju ekspanziju sport dostiže u drugoj polovini XX i početkom XXI veka, kada postaje društveni fenomen svetskih razmera.¹⁰ Za medije, sportski događaji i takmičenja sve više postaju interesantniji i masovniji. Ne propuštajući sportske priredbe, navijači se identifikuju preko svog omiljenog igrača ili kluba te zajedno sa svojim idolima željno iščekuju njihov krajnji pozitivan rezultat sportskog događaja. Da je sport globalni svetski fenomen, ukazuju i sledeće činjenice:

1) Televizijske prenose s Olimpijskih igara u Pekingu 2008. godine pratilo je za 17 dana oko 4,7 milijardi ljudi.¹¹

*“Sport je danas veoma važna društvena pojava, a sportski pokret svojevrsni fenomen savremenog sveta. Utakmicama pojedinih sportskih klubova i reprezentacija prisustvuje i preko 100.000 gledalaca. Olimpijske igre i Svetsko prvenstvo putem televizije prati više od tri milijarde stanovnika Zemljine kugle. Sport tako postaje važan deo života mnogih ljudi, gotovo poput religije.”*¹²

2) Prema podacima FIFA-e i Cantar Media, finale Svetskog Kupa u fudbalu u Brazilu 2014. godine gledalo je više od milijardu ljudi širom sveta.¹³

Sport je s jedne strane igra, a s druge, zadovoljstvo koje daje sama ta igra. Upravo ta igra spaja ljude i pruža zadovoljstvo svim svojim učesnicima (podjednako igračima kao i njihovim vernim pratiocima – gledaocima). U sportovima postoje pravila pomoću kojih se bilo koja sportska igra može preneti u neku dru-

¹⁰ V. Nedeljko Stanković, *Istorija sporta*, Evropski Univerzitet Brčko Distrikt, Brčko, 2015., str. 134–137.

¹¹ Dostupno na: <http://sport.blic.rs/ostali-sportovi/apsolutni-rekord-oi-prenose-pratilo-47-milijardi-ljudi/bc9zdtm>, (01.09.2019).

¹² Jovan Šurbatović, *Menadžment u sportu*, JP Zavod za udžbenike, Beograd, 2014, str. 59.

¹³ Dostupno na: <http://www.fifa.com/worldcup/news/y=2015/m=12/news=2014-fifa-world-cuptm-reached-3-2-billion-viewers-one-billion-watched--2745519.html>, (01.09.2019).

gu kulturu. Na taj način sport se širi te samim time postaje zanimljiv za medije. Zahvaljujući medijima, sportovi postaju vrlo popularni.

MASOVNI MEDIJI

Pojam i značenje

Kao što smo rekli za sport, činjenica je da i mediji predstavljaju jedan od najznačajnijih fenomena društva. S obzirom na to da su prisutni u svim socijalnim sferama ljudi, imaju i ogroman uticaj na javno mišljenje, “prave” od igrača velike sporske zvezde, kritikuju javne ličnosti te nam *a priori* govore kako treba da sagledamo novonastale društvene pojave.

Osnovno značenje reči “medij” svodi se na posredovanje. Sam proces komunikacije preko kojeg se prenose informacije s jedne na drugu tačku naziva se medij. Postoje raznovrsne medijske tehnike (štamparske tehnike, masovno prenošenje poruka i ideja posredstvom radio talasa, TV kanala ili filmske trake). Zbog sve veće dostupnosti pristupa medijima, danas svako ima mogućnost da učestvuje u raznim sportskim spektaklima i manifestacijama. Pojam “masovni medij” (engl. *mass media*) vuče svoje korene još iz dvadesetih godina prošloga veka, s pojavom radija, a kasnije i televizije. U masovne medije danas ubrajamo štampu, radio, televiziju, video-zapise, film, internet. Mediji su tako i konstruisani da bi bili prihvatljivi i dostupni svima, što dovodi do minimiziranja individualnog odlučivanja.¹⁴

*“Sociolozi ističu da je ovo vek “masifikacija”; masovno društvo povezano je sa masom i masovnim odnosima, ali i sa ogromnim povećanjem svih njegovih dimenzija – masovnom proizvodnjom, masovnom potrošnjom, sredstvima masovnih komunikacija, masovnim organizacijama, masovnom kulturom, masovnim spektaklima.”*¹⁵

Svi su vidovi medija konstruisani za maksimalno ispunjavanje slobodnog vremena ljudi. Da bi bio informisan i u toku zbivanja svih događaja, moderan čovek treba da prati relevantna dešavanja u njegovu okruženju i društvu u celini. Upravo iz razloga što sve informacije građani dobivaju putem medija, u današnje doba uticaj medija je ogroman. Takođe, mediji imaju i funkciju da na neutralnu publiku, kroz prenete informacije i nametnute poruke, izvrše uticaj.

¹⁴ V. Slobodan Simović, Masovne komunikacije i terorizam - borba za publicitet, *Zbornik radova Međunarodne konferencije Mediji i ekonomija*, Medijska i finansijska pismenost, MES 2017, Banja Luka, 2017, str. 134–145.

¹⁵ Koković, Dragan, *Društvo i medijski izazovi – uvod u sociologiju masovnih komunikacija*, Novinarska biblioteka Novi Sad, 2007, str. 31.

*Štampa, radio, televizija i internet
kao oblici masovnih medija*

Mediji koriste sve oblike komunikacije, počeli su preko radija, zatim novinskih izdanja, a danas je nezamislivo da se priča za medije odvija bez televizije i interneta.

Masovni mediji se prema svom obliku i karakteristikama dele na:

1) Novine – predstavljaju najvažniji klasični medij. Na malom i lako umnoživom formatu pružaju obilje različitih informacija.¹⁶ Njihovo poreklo seže od pamfleta i letaka koji su štampani u XVIII veku. Tek su krajem XIX veka novine postale “dnevna štampa” čime su privukle ogroman broj čitalaca. Informacije koje se primaju putem štampe predstavljaju ujedno i najstariji oblik obaveštavanja o sportskim događajima. Međutim, razvojem elektronskih medija, broj čitalaca štampanih medija u stalnom je opadanju. To nije iznenađujuće s obzirom na to da je veliki broj informacija, pa i novinskih izdanja, dostupan na internetu potpuno besplatno.¹⁷ Uprkos kasnijoj pojavi radija i televizije, štampa je sačuvala određeni značaj i uticaj. Neodređen je broj primalaca ove vrste poruke, što znači da je dosta širok, posebno kada su u pitanju sportski događaji. Veliki broj listova i časopisa sadrži “sportske rubrike”. Pored toga, postoje i specijalizovani sportski ilustrirani časopisi. Na osnovu toga, može se zaključiti da je i danas štampa ozbiljan konkurent radiju i televiziji. Mana je jedino što poruka stiže do primalaca nakon događaja o kojima govori. Čitalac prima posebnu informaciju, mada postoji mogućnost da je i ranije mogao da primi neposrednu informaciju putem nekog drugog medija, kao što su internet portali. Mediji se usmeravaju prema potrebama tržišta, koje funkcioniše kao instrument regulisanja tržišnih zakonitosti. Iz tih razloga sportske štampe je sve više.

2) *Radio* – spada među najrasprostranjenije masovne medije koji u svetu sluša ogroman broj ljudi. Prva emitovanja se pojavljuju 20-ih godina XX veka te je suvereno vladao scenom elektronskih medija sve do sredine prošloga veka.¹⁸ Dosta često se na radiju mogu čuti najave, prenosi ili izveštaji sa sportskih priredbi. Ipak, uloga radija u prenosu sportskih utakmica bila je mnogo značajnija pre samoga TV prenosa. Ogromna je sposobnost medija da oblikuju mišljenje, stavo-

¹⁶ V. Rasim Muratović, Abdel Alibegović, *Sociologija komunikacije*, Hrestomatija, Univerzitet u Tuzli, Filozofski fakultet, Odsjek Filozofija – Sociologija, Tuzla, 2013, str. 13.

¹⁷ Allen Bartoš, *Značaj i utjecaj elektronskih medija na popularizaciju sporta*, Udruga za šport i rekreaciju, Zagreb, Hrvatska, 1991, str. 159.

¹⁸ Nazemi Yahiya, Hedayati Khoshemehr Aziz, Media and its impact on sports, *International Journal of Sport Studies*, 2012, str. 624–630.

ve i osećanja ljudi. Kada se u sport umeša politika, nacionalizam, uz infiltriranje nezadovoljstva iz drugih segmenata života, neminovno dolazi do destrukuirajućih i pogubnih sportskih događaja, čiji smo svedoci.

3) Televizija – je najrasprostranjeniji vid masovne komunikacije i vodeći medij za izveštavanje o sportu. Kao i radio, ovaj medij omogućava praćenje uživo. Za razliku od radija koji prenosi samo zvuk, televizija prenosi uz zvuk i realnu sliku uživo. Gledaoci koji prate sportske priredbe putem televizije imaju puno jači osećaj prisustva drugih gledalaca sportskog događaja. Televizija omogućuje sportu da postane ekonomska i društvena delatnost koja obezbeđuje ogroman profit. Sport je neizostavan deo programa i poslovanja gotovo svih televizija, od kojih možemo pomenuti prodaju televizijskih prava od strane sportskih klubova. Razvoj standarda, urbanizacija, slobodno vreme ljudi, vrednost masovne kulture i masovnog obrazovanja, kao i brz tehnološki razvoj televizije, faktori su koji su povezali proizvođače i potrošače. Proizvođači su naravno sportsisti, a potrošači sportska publika. Dakle, uz pomoć televizije, veliki sportski događaji nisu samo dostupni za posmatrače koji su fizički prisutni na njima, već i za milione drugih koji ih prate preko TV prijemnika.¹⁹

4) Internet – je postao najpopularniji savremeni mediji koji obuhvata aspekte televizije i radija. Nastao je 1969. godine u svrhu vojne komunikacijske mreže na način da je naučno-istraživački tim ARPA-e (engl. *Advanced Research Projects Agency*) započeo izgradnju prve računalne mreže pod nazivom ARPANET.²⁰ Međutim, internet kakav danas poznajemo probija se na tržištu od 1990. godine. Razvojem interneta, i njegov uticaj postaje sve jači i jači. On se ogleda u svim segmentima života, pa tako i u sportu. Kao i ostali mediji, i internet utiče na stvaranje slike i percepcije pojedinca, ali i čitavog društva. Internet nudi ogromne mogućnosti informisanja, tako da su čitanje, pisanje, marketing, učenje, politički angažman, kao i sama komunikacija, danas nezamislivi bez interneta.²¹ Internet pruža jedan drugačiji pogled na sport u odnosu na druge medije. Svaka poruka koja dođe do primaoca putem interneta, pruža mogućnost da bude obrađena, izmenjena ili prokomentarisana. Nije retkost da i sportski listovi i časopisi imaju svoja internet izdanja, koji ostavljaju mogućnost posetiocima sajta da komentari-

¹⁹ Nazemi Yahya, Hedayati Khoshemehr Aziz, Media and its impact on sports, *International Journal of Sport Studies*, 2012, str. 624–630.

²⁰ Dostupno na: <https://element.hr/artikli/file/1259/izrada-web-stranica/12391>, (01.09.2019).

²¹ Allen Bartoš, *Značaj i utjecaj elektronskih medija na popularizaciju sporta*, Udruga za šport i rekreaciju, Veteran '91, Zagreb, Hrvatska, 1991. str. 160.

šu proterle sportske događaje. Ovakav interaktivan odnos sa publikom (posetio-cima sajta) je i glavna karakteristika internet poruka sa raznih sajtova.²²

U sportu internet najčešće služi da se putem njega prate vesti, sportski rezultati, zatim prate, slušaju i gledaju sportske utakmice. Isto tako, internet nudi mogućnost sportskih kladenja, edukativnih sportskih blogova te razmenu komunikacije između navijača i ostalih ljubitelja sporta. Internet kao medij omogućava virtuelni pristup sportu svojim fanovima te nudi specifičan način interakcije gledaoca sa samom sportskom organizacijom, sportskim stručnjacima i analitičarima. Ovakav interaktivni medij, kao što je internet, pruža pojedincima pristup ogromnoj količini lako dostupnih informacija.

NAVIJAČI U SPORTU

Svaki sport, takmičar i tim ima svoju navijačku grupu. Danas su navijači nerazdvojni deo svih sportskih aktivnosti, koji se grupišu u navijačke zajednice i tako osećaju pripadnost klubovima i samim sportistima.²³ Neosporno je da su najbrojniji navijači u fudbalu, međutim, ne treba zanemariti i druge sportove koji, isto tako, imaju zavidan broj svojih sledbenika.

Citat koji najbolje opisuje vezu između navijača i sporta kaže: "Brak dolazi i odlazi, kao i poslovi, gradovi i prijateljstva, ali muškarci vezani za sportski tim? To je veza koja povezuje srca!"²⁴ Stoga, sport i navijači ne idu jedan bez drugoga.

Navijači su upućeni na sport, misle i govore o sportu, a i kad ne čitaju, ne slušaju i ne gledaju sportske aktivnosti, žive sa sportom. Mogu se definisati kao grupa u kojoj postoji velika emocionalna značajnost i vrijednost.²⁵

Navijači kao grupa uvek u korak prate svoj tim koji podržavaju na takmičenjima. Međutim, njihovo ponašanje može zbog silne povezanosti koju osećaju, u vrlo čestim slučajevima, da pređe u agresivnost. Upravo iz razloga silne podrške sportistima i zajedničkog bodrenja, sama psihologija navijača uvek je interesantno područje za istraživanje.

²² Sandra Radenović, *Sport i društvo – Sociologija sa sociologijom sporta*, Sociologija sporta, Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja, Beograd, 2014. str. 206.

²³ Sportista jeste lice koje se bavi sportskim aktivnostima; čl. 3. st. 7. Zakona o sportu.

²⁴ Peter Eisler, "When your team takes a tumble", Guys go awry over losing, 1997, USA today, str. 83. "As Peter Eisler, of USA Today, stated, 'Marriages come and go, so do jobs, hometowns, friendships, but a guy's attachment to a sports team? There's a bond that holds the heart!'"

²⁵ *Ibidem*.

Navijači su povezani u grupe sa namerom da ohrabruju pojedinca, par ili grupu ljudi u sportskoj aktivnosti radi svog zadovoljstva, ali i zadovoljstva sportista za koje navijaju. Dok jedni svoj tim bodre na prikladni način, u skladu sa normama dobrog ponašanja i vaspitanja, drugi svoje sportiste podržavaju na nasilan način, pri tome ugrožavajući kako svoju, tako i tuđu bezbednost.

Zajedničke karakteristike svih navijača su euforija, tuga, sreća, uznemirenost, bes, histerija. Kada kod navijača počnu da preovlađuju uznemirenost, bes i histerija dolazi do njihova nasilničkog ponašanja²⁶ koje ima svoje korene u ksenofobiji, rasizmu, antisemitizmu, ali i samoj ljudskoj prirodi. S obzirom da se navijači kvalifikuju kao grupa ljudi, oni i poprimaju karakteristike grupe u odnosu na osećaje, misli i akcije. Valja naglasiti da se pojedinac – navijač tu kao individua gubi.

Navijačke grupe su složene strukture u kojima postoji usaglašeni sistem hijerarhijske vrednosti na osnovu navijačkog iskustva i saradnje u grupi. Sve navijačke grupe se mogu podeliti na:²⁷

1) *Navijač – navijač*. – Glavni motiv ove grupe je navijanje s ciljem stvaranja atmosfere na sportskoj priredbi. Ova skupina navijača ima izrazit osećaj privrženosti i odanosti sportskom klubu za kojeg navijaju. Svoj sportski klub doživljavaju kao simbol grada. Ova grupa navijača smišlja slogane, transparente i zastave koje posle ističu, pokazuju i prezentuju na sportskim utakmicama. Ne upliću politiku u sport s obzirom da znaju kako bi to samo ometalo i narušavalo navijanje. Ne dozvoljavaju da interesi kluba i navijačke grupe dođu u sukob iz razloga što im je na prvom mestu klub i sportski rezultati kluba. Ako klub ima što bolje rezultate, onda će i navijačka grupa biti poznata. Vrlo retko se uključuju u nasilje i to se dešava uglavnom u slučajevima kada osećaju da je njihov sportski klub zakinut u utakmici.²⁸

2) *Navijač iz trenda*. – Navijači iz trenda, grupa je koja deluje u svim aktivnostima u svrhu uključivanja u navijački trend. Ona se ponaša i deluje u skladu s navijačkim stilom na način da idealizuje i afirmiše sportski klub za kojeg navija. Grupa navijača iz trenda ne smatra se osobito agresivnim navijačima, međutim, okreće se jednim delom nasilju samo iz razloga što je nasilje na sportskim prired-

²⁶ V. Božidar Otašević, *Nasilje na sportskim priredbama*, "Službeni glasnik", Beograd, 2015, str. 73–78.

²⁷ V. Dražen Lalić, *Torcida – pogled iznutra*, Zagreb, AGM, 1993, str. 132.

²⁸ *Ibidem*.

bama “in” i deo je današnjeg navijačkog trenda.²⁹ U skladu s tim, da bi bili i ostali u trendu, konzumiraju alkoholna pića i druge opijate.³⁰

3) *Navijač – nasilnik*. – Kao što govori i sam naziv, ova grupa navijača smatra se veoma agresivnom s obzirom da sportska natjecanja koristi kako bi na njima i putem njih prezentovala svoju nasilničku afirmaciju. Za pražnjenje nagomilane energije idealni prostori su im sportski stadioni i gradske ulice. Nasilnik je uglavnom prikriven u masi što mu daje određenu zaštitu da ne bude otkriven, a time i kažnjen. Često znaju biti pod uticajem alkohola i droge te se hvaliti svojim nasilničkim ponašanjem na utakmicama i van njih. Svoju afirmaciju unutar grupe i vršnjaka jačaju na način da potiču nasilničko ponašanje, a idealan prostor i vreme su im utakmice na sportskim stadionima. Incidenti su im često popraćeni tučnjavama, razbijanjima i verbalnim deliktima. Skloni su krađama i raznim devijantnim ponašanjima.³¹

4) *Navijač – politički aktivist*. – Osnovno shvatanje navijača političkih aktivista ide ka tome da im je sportska utakmica izuzetno povoljno vreme i prostor, zbog ogromnog auditorijuma i pozitivne atmosfere, za promicanje svojih političkih opredjeljenja. Ova skupina navijača shvata politiku kroz politička obeležja, tako da su sportske priredbe od strane ovih navijača popraćene nacionalnim zastavama i drugim političkim obeležjima, pevanjem i skandiranjem. Politički aktivist kao vrsta navijača sklon je tučnjavama i drugim oblicima nasilja iz ekstremnih političkih razloga.³²

5) *Navijač – novak*. – Navijač novak, kako nam govori i sam naziv, je uglavnom mlađi adolescent. Izrazit je fan koji idealizuje navijačku grupu u celini, kao i pojedine njene istaknutije članove. Uzbudjuje ga celokupna atmosfera na sportskim stadionima i drugim mestima gde se sastaju pripadnici iste navijačke grupe. S obzirom da je mlađi adolescent, bez pogovora mora da sluša naloge starijih. Isto tako, treba reći da sledi oblike ponašanja većine pripadnika grupe. Samo u situacijama masovnih nereda, uključuje se u fizičko nasilje. U drugim slučajevima, obično stoji sa strane i gleda, ne uključuje se. Navijač novak još se nije profilisao niti je našao svoj motiv u aktivnostima navijačke skupine. Često iskazujući po-

²⁹ V. Branislav Simonović, Zoran Đurđević, Božidar Otašević, Nasilje na sportskim priredbama u Republici Srbiji – nacionalni i međunarodni standardi prevencije i represije, *Nauka, bezbednost, policija*, 2011, 16, 3, str. 81–98.

³⁰ Dražen Lalić, *Torcida – pogled iznutra*, Zagreb, AGM, 1993, str. 132.

³¹ *Ibidem*.

³² *Ibidem*.

sebnu hrabrost u oblicima nasilničkog ponašanja pridonosi svojoj kandidaturi za članstvo u samoj “jezgri” navijačke grupe.³³

NASILJE NA SPORTSKIM PRIREDBAMA I MEDIJI

Sport postaje sredstvo izražavanja mladih, pogotovo mladih koje je društvo odbacilo. Sport ih vraća u društvo te donosi jednu vrstu solidarnosti i zajedništva. Pojmovi kao što su neredi, nasilje i nedolično ponašanje još uvek nije jednoznačno određeno, iako Zakon o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama taksativno navodi što se sve smatra nasiljem i nedoličnim ponašanjem na sportskim priredbama. Nasiljem i nedoličnim ponašanjem na sportskim priredbama smatra se: fizički napad na učesnike sportske priredbe, fizički obračun između učesnika na sportskoj priredbi; bacanje predmeta na sportski teren ili u gledalište; pokušaj unošenja ili unošenje u sportski objekat ili isticanje u sportskom objektu obeležja kojima se vređaju nacionalna, rasna, verska ili druga osećanja ili na drugi način izaziva mržnja ili netrpeljivosti koja može da dovede do fizičkih sukoba; oštećivanje sportskog objekta, opreme, uređaja i instalacija na sportskom objektu na kome se održava sportska priredba; izazivanje nereda ili uništavanje imovine prilikom dolaska, odnosno odlaska sa sportske priredbe ili u sportskom objektu, remećenje toka sportske priredbe, ugrožavanje bezbednosti učesnika sportske priredbe ili trećih lica; neovlašćeni ulazak na sportski teren, odnosno u službene prostorije i službene prolaze sportskog objekta ili u deo gledališta sportskog objekta koji je namenjen protivničkim navijačima; pokušaj unošenja kao i unošenje u sportski objekat, posedovanje ili upotreba alkohola ili drugih opojnih sredstava; pokušaj unošenja, kao i unošenje u sportski objekat ili korišćenje pirotehničkih sredstava i drugih predmeta i sredstava kojima može da se ugrozi bezbednost učesnika u sportskoj priredbi ili ometa njen tok; posedovanje u dolasku ili odlasku sa sportske priredbe pirotehničkih sredstava, predmeta i sredstava kojima može da se ugrozi bezbednost; paljenje navijačkih rekvizita ili drugih predmeta; maskiranje lica radi prikrivanja identiteta u slučaju vršenja bilo kog oblika nasilja, korišćenjem odevnih ili drugih predmeta.³⁴

Govoreći o sportu, ovde prevashodno mislimo na nogomet, kao sport koji je najzastupljeniji i najviše povezan za pojam huliganizma. Početak pojave huliganizma vezuje se za period od kraja pedesetih i početka šezdesetih godina XX

³³ Dražen Lalić, *Torcida* – pogled iznutra, Zagreb, AGM, 1993, str. 132.

³⁴ Čl. 4. Zakona o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama, “Sl. glasnik RS”, br. 67/2003, 101/2005 - dr. zakon, 90/2007, 72/2009 - dr. zakon, 111/2009, 104/2013 - dr. zakon i 87/2018.

veka, kada počinje da se beleži porast organizovanog nasilja usled društvenih i kulturnih razlika. Huliganizam je počeo da se definiše kao “s namerom smišljeno organizovano i strukturisano nasilje.”³⁵ Slobodno se može reći da ovakva definicija huliganizma sve više nalikuje definiciji organizovanog kriminaliteta.³⁶

Do kulminacije huliganizma na sportskim priredbama došlo je 29. maja 1985. godine na finalnoj utakmici Kupa evropskih šampiona (Brisel, stadion *Heysel*) kada su se sukobili navijači “Juventusa” i “Liverpula”. U tom incidentu 39 navijača je poginulo i 400 je povređeno. Engleski klubovi dobili su zabranu da sledećih pet godina igraju na takmičenjima u Evropi.³⁷

Ratna zbivanja i netrpeljivost na nacionalnoj osnovi koja su pogodila Hrvatsku i Srbiju početkom devedesetih godina prošloga veka, počela su da tinjaju i rasplamsavaju se na fudbalskim utakmicama, među ostrašćenim navijačima. Završna fudbalska utakmica *Dinamo – Crvena zvezda*, na kojoj su kulminirale međusobne netrpeljivosti između navijača iz Srbije (*Delija i Grobara*) i Hrvatske (*Bad Blue Boysa i Torcida*), odigrana je u Zagrebu na Maksimirskom stadionu 13. maja 1990. godine. Mnogi se pitaju je li zapravo taj dan započeo rat. Taj je događaj američka televizijska kuća CNN uvrstila među pet nogometnih utakmica koje su promenile svet.³⁸ Pre nego što je trebalo da počne utakmica, došlo je tučnjave između navijača sportskih klubova Crvene Zvezde i Dinama. Na stadionu je bilo oko tri hiljade navijača Crvene Zvezde (*Delija*), kada su počeli neredi i masovna tučnjava, izazvani reakcijom Dinamovog igrača koji je udario policajca jer je branio drugog navijača svog kluba kojeg je isti taj policajac udario. U masovnoj tučnjavi, koja je trajala preko sat vremena, preko stotinu ljudi zadobilo je ozljede. Tada je hrvatski huliganizam okarakterisan uvredama na rasnoj i nacionalističkoj osnovi.

Na utakmici *Crvena zvezda – Hajduk* 2. decembra 2007. godine, navijač Crvene zvezde nasrnuo je upaljenom bakljom na policajca pokušavajući da mu upaljenom baklju ugura u usta. Krivično delo koje je učinio navijač, Okružni sud u Beogradu pravno je kvalifikovao kao pokušaj ubistva te mu je 19. septembra 2008.

³⁵ Roger Dufour-Gompers, *Dictionnaire de la violence et du crime*, Toulouse, Érès, 1992, str. 94.

³⁶ Više o krivičnoj odgovornosti v. Nikač Ž, Božić Vanda, Krivičnopravni okvir za borbu protiv huliganizma, nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim manifestacijama u Srbiji i Hrvatskoj, Udruženje pravnika Republike Srpske, *Pravna riječ – časopis za pravnu teoriju i praksu*, br. 52/2017, godina XIV, Banja Luka, 2017, str. 295–324.

³⁷ V. Chris Rowland, *From Where I Was Standing: A Liverpool Supporter's View of the Heysel Stadium Tragedy*, GPRF Publishing, Oxford, 2009, Chapter 6 *Match day*, isto navodi i Božidar Otašević, *Nasilje na sportskim priredbama*, “Službeni glasnik”, Beograd, 2015, str. 15.

³⁸ Dostupno na: <http://www.vecernji.hr/sport/nogomet/susret-dinama-zvezde-maksimiru-promijenio-svijet-clanak-237806>, (01.09. 2019). Dostupno na: <http://edition.cnn.com/2011/SPORT/football/01/05/iraq.asia.six.games/index.html>, (01.09. 2019).

godine izrekao osuđujuću presudu, kojom je osuđen na kaznu zatvora od 10 godina.³⁹ Na prvostepenu presudu uložene su žalbe branilaca koje je Vrhovni sud usvojio 3. marta 2009. godine te ukinuo prvostepenu osuđujuću presudu i predmet vratio na ponovno suđenje.⁴⁰ U ponovljenom postupku, Viši sud u Beogradu, osudio je ponovo navijača zbog krivičnog dela teško ubistvo u pokušaju iz člana 114. tačka 6. u vezi člana 113. u vezi člana 30. Krivičnog zakonika, na kaznu zatvora u trajanju od 10 godina.⁴¹

Apelacioni sud u Beogradu je, na osnovu žalbe okrivljenog i branilaca, preinačio presudu Višeg suda u Beogradu na način da je promenio pravnu kvalifikaciju krivičnog dela sa teškog ubistva u pokušaju, na krivično delo ometanja ovlašćenog službenog lica u obavljanju poslova bezbednosti ili održavanja javnog reda i mira iz člana 23. stav 3. u vezi stava 1. Zakona o javnom redu i miru.⁴² Shodno promeni pravne kvalifikacije krivičnog dela, Apelacioni sud u Beogradu je takođe izrekao navijaču osuđujuću presudu, ali je smanjio kaznu, osudivši ga na kaznu zatvora u trajanju od pet godina i šest meseci.⁴³ Apelacioni sud je u obrazloženju presude naveo kako je utvrdio da je oštećeni policajac zadobio obične teške telesne povrede prilikom napada navijača na njega, što znači da nije zadobio teške telesne povrede opasne po život, pa stoga nije dokazano da je okrivljeni izvršio krivično delo ubistva u pokušaju. Naime, umišljaj navijača nije se odnosio na svest i htenje da liši oštećenog policajca života, ili na pristajanje da kod istog nastupi smrt, već se njegov umišljaj odnosio na svest i htenje da napadne ovlašćeno službeno lice u obavljanju poslova održavanja javnog reda i mira, kao i da svesno i sa htenjem oštećenom nanese teške telesne povrede.

Na ovaj način i pravosuđe odašilje putem medija svoju poruku na koju će navijači na određen način da odreaguju. Dakle, vrlo je važan stav pravosuđa, koji ono putem medija poručuje javnosti, u odnosu na huliganizam i divljaštvo na sportskim priredbama. Sudovi imaju svog portparola koji daje informacije za medije sa suđenja zbog krivičnog dela nasilja u sportu. Međutim, ponekad advokati optuženih za nasilje u sportu imaju puno veći uticaj na medije, predstavljajući optuženog javnosti kao žrtvu. Stoga, valja skrenuti pažnju policiji da ne primenjuje

³⁹ Presuda Okružnog suda u Beogradu br. K 296/08 od 19.09.2008. godine. V. Inicijativa mladih za ljudska prava: *Primena standarda pravičnog suđenja u pravosudnom sistemu Srbije*, *Primena tranzicionih zakona u Srbiji* 2014. godine, 2015, str. 119.

⁴⁰ Rešenje Vrhovnog suda Srbije, br. Kž 2611/08 od 13.02.2009. godine.

⁴¹ Presuda Višeg suda u Beogradu, br. K 1152/10 od 28.04.2010. godine.

⁴² Bivši Zakon o javnom redu i miru, "Sl. glasnik RS", br. 51/92, 53/93, 67/93, 48/94, 101/2005 - dr. zakon i 85/2005 - dr. zakon.

⁴³ Presuda Apelacionog suda u Beogradu br. Kž1 5239/10 od 06.04.2011. godine.

iste kriterijume prema svim navijačima te da ima različit prisup u postupanju prema raznim navijačima, u nekim sličnim situacijama. U odnosu prema medijima može se primetiti jedan selektivan pristup policijskih službenika kada su u pitanju informacije koje se od njih traže. Naglašavamo to iz razloga što sukob između navijača, policije i pravosuđa može poprimiti velike nacionalne i političke dimenzije te ostaviti za sobom duboke posledice. Pažnju medija najviše privlače sukobi između srpskih i hrvatskih navijača, koji su dovodili i svaki put mogu dovesti do krvoprolića. Nasilje među navijačima nije više samo koncentrisano na timske sportove kao što je fudbal, već se javlja i u elitnim sportovima kao što je tenis.⁴⁴

Mladi, izopšteni iz društva, postaju ponovo deo zajednice i društva, fokusirajući se na sportski klub formiraju među sobom određene skupine. Jedna od najpoznatijih radikalnih skupina su *skinheadsi* koji na otvoren način izražavaju svoj revolt prema društvu u kojem žive. U svoje redove privlače sebi slične ljude koji su izgubili status u društvu te su ogorčeni na državu i nju smatraju glavnim krivcem za svoje nedaće. Takav način života i ponašanja žestokih navijača dovodi do huliganizma, kojima huliganizam postaje deo svakodnevice i normalnog života te način funkcionisanja u društvu. Dolaskom na sportski stadion, gledanjem utakmice i aktivnim podržavanjem svog sportskog kluba, sve više i više raste u huliganima adrenalin zbog kojeg njihovo ponašanje postaje rapidno agresivnije i nasilnije.

Huliganizam kao nasilničko ponašanje odnosi se na jedan deo navijača, na tzv. *tvrdi jezgru* čitave navijačke skupine. Ta *tvrdi jezgra* skupine obuhvata vođu (lidera) i ostale navijače koji ne propuštaju niti jednu sportsku utakmicu prvenstva, a ima ih između desetak i tristotinjak članova.⁴⁵

Iz navedenog razloga, a u cilju borbe protiv huliganizma, mediji imaju vrlo značajnu ulogu u izveštavanju sa sportskih stadiona. Međutim, u nekim situacijama, izveštavanje medija o ponašanju huligana na sportskom terenu, može stvoriti vrlo ozbiljan kontraefekt. U borbi protiv huliganizma i huliganskih skupina, britanski su novinari stvorili tzv. *thugs league* (ligu razbijača) koju su navijači iskoristili za sebe kako bi bili poznati i prepoznati u društvu, tako da je cilj svakog navijača postao osvajanje prvog mesta u ligi razbijača.⁴⁶ Kao što vidimo, inicijativa britanskih novinara stvorila je sasvim suprotan učinak od očekivanog jer je među navijačima samo probudila negativni natjecateljski duh i poriv za borbom. Sport-

⁴⁴ "Monika Seleš je 1993. godine tokom drugog seta meča četvrtfinala turnira u Hamburgu povređena nožem od strane navijača, koji joj je nož dužine 25cm zabio među lopatice", Božidar Otašević, *Nasilje na sportskim priredbama*, "Službeni glasnik", Beograd, 2015, str. 15.

⁴⁵ Dominique Bodin, *Huliganstvo*, Agencija za odgoj i obrazovanje, Zagreb, 2013, str. 26.

⁴⁶ *Ibidem*, str. 24.

ski stadioni su postali zanimljivi kao scena na kojoj je moguće da se vide tučnjave i drugi oblici nasilničkog ponašanja navijača.

Svakako da mediji ne mogu da budu uzrok huliganizmu, međutim činjenica je da oni uvelike potiču i rasplamsavaju huliganizam te doprinose njegovoj promociji.

ZAKLJUČAK

Činjenica je da je razvoj elektronskih medija u velikoj meri doprineo popularnosti sporta. Tu na prvo mesto u današnje vreme treba da se pomene televizija i televizijski prenosi utakmica. S druge strane, time što smo televiziju istakli, nismo nimalo umanjili vrednost drugih elektronskih medija. Radio takođe ima zapaženu medijsku funkciju. Putem radija možemo da slušamo prenose sportskih utakmica, najave sportskih priredbi, ali isto tako i izveštaje nakon završenih sportskih događaja. Internet je omogućio navijačima brzu dostupnost sportskih informacija, pregled prenosa pređašnjih sportskih utakmica, razmenu utisaka među navijačima, ali i mogućnost internet kladjenja.

Potrebno je da mediji imaju pravo na slobodno, neuslovljeno i nezavisno izveštavanje kao i pristup svim informacijama koje su od javnog interesa. Stoga, na medijima je i jedna vrsta društvene odgovornosti. Novinar, nezavisno u kojim medijima radi, mora poštovati etički kodeks novinarske struke i novinarskog poziva, što podrazumeva da svaka neistinita i subjektivna vrsta informacije može da škodi mladim ljudima.

Mediji omogućavaju i doprinose određenom tipu sporta da postane i ostane popularan. Dočaran kvalitetan natjecateljski karakter sportske igre kroz medije, prikazanom tipu sporta garantuje popularnost. Medijska praćenost sportu daje i jamči kvalitet te mu osigurava finansijsku stabilnost. Mediji su učinili da sport postane fenomen globalnih razmera, za koji je potrebno mnogo rada i odricanja. Sport putem medija ulazi u životne prostore ljudi svih generacija, bilo da su njegovi pasivni promatrači ili aktivni igrači. Sport je, u današnje vreme, postao u velikoj meri zavisao o medijima, do toga da je postao središte novčanih zbivanja.

Masovni mediji današnjice, uz to što su nepresušni izvor informacija, postaju kreatori javnog mišljenja, a time indirektno i stava pojedinca u društvu. Njihov razvoj doveo je do popularnosti sporta koji se najviše prati putem televizije, interneta, društvenih mreža. Sportski klubovi svesni su značaja medija i njihova uticaja na javnost, stoga pokušavaju da održe što kvalitetnije odnose sa njima.

Sport je još od davnina bio deo ljudskog života, bilo da je za čoveka samo hobi i razbibriga bilo da je reč o sportisti koji je aktivno posvećen sportu. Uz sport, sportistu ili sportski klub neminovno se vezuju navijači. U brojnim sluča-

jevima susrećemo se sa nasilničkim ponašanjima navijača na sportskim stadionima, ali i van njih. Nasilništvo i huliganizam na sportskim priredbama treba da se suzbija edukacijom, pre svega mladih, i to putem javnih kampanja, medija, tribina kao i radionica od strane sportskih klubova, ali i vladajućih struktura. Isto tako, kako bi suzbijanje nasilja i nedoličnog ponašanja bilo učinkovitije i efikasnije, nameće se nužnost doslednog sprovođenja zakonskih propisa u praksi, uz specijalizaciju policijskih službenika te zaposlenih u tužilaštvu i sudovima u oblasti nasilja u sportu.

ZORAN JOVANOVSKI, Ph.D.,
Associate Professor, Military Academy, Skopje
VANDA BOŽIĆ, Ph.D.,
Research Associate, Faculty of Law University of Zagreb
SAŠA ATANASOV, Ph.D.,
Assistant Professor, Faculty of Law, Kosovska Mitrovica

VIOLENCE AT SPORTS EVENTS AND THE ROLE OF THE MEDIA

Summary

The paper addresses violence at sports events in the light of fans, the media and the public. Although there is no single definition that defines sport as a worldwide phenomenon, the development of electronic media has largely contributed to the popularity of sport globally, but also to violence and misbehavior in sports stadiums. Police and the judiciary, by suppressing hooliganism, broadcast their messages to the public through the media, however, the question is whether they are sufficiently directed against hooliganism. In the paper, the authors investigated what kinds of sports fans we have, given that Press, Radio, Television, and the Internet as forms of mass media, monitor sporting events and are a significant factor influencing public opinion. The media cannot be a cause of hooliganism, but they can greatly encourage and inflame hooliganism and contribute to its promotion. Concluding considerations provide suggestions for combating violence at sporting events, but the most important and the most effective is prevention.

Key words: sport violence, hooliganism, fans, sports matches, mass media

SADRŽAJ – TABLE OF CONTENTS

Pravda i pravo

Justice and Law

La Justice et le Droit

PRAVO I SNAGA UMNOSTI – I tom

LAW AND THE POWER OF MIND – Vol. I

Jelena S. Perović Vujačić

Marko S. Perović

Akademik prof. dr Slobodan Perović

Osnivač Kopaoničke škole prirodnog prava

7

Prva katedra

First Department

PRAVO NA ŽIVOT

RIGHT TO LIFE

1. Život

Life

Đorđe Đorđević

Krivičnopravna zaštita života i telesnog integriteta advokata

Criminal law protection of life and body integrity of advocates . . .

47

Jovan Ćirić

Dvadeset godina nakon bombardovanja – NATO agresije

Twenty years after the bombardment - NATO aggression

61

689

Nataša Delić

Odredbe čl. 246, 246a i 247 Krivičnog zakonika Srbije u svetlu najnovijih izmena i dopuna The provisions of articles 246, 246a and 247 of the Criminal Code of Serbia in the light of the newest changes and additions	81
---	----

Dragan Jovašević

Nehatno ubistvo u savremenom krivičnom pravu The murder from neglect in modern criminal law	111
--	-----

*Darko Marinković,
Nenad Milić*

Nasilje i ubistva u partnersko-porodičnom kontekstu Violence and murders in intimate partner-family context	135
--	-----

*Saša Mijalković,
Marko Đorđević*

Odgovornost plaćenika za učestvovanje u oružanim sukobima u inostranstvu Legal responsibility of mercenaries for participation in armed conflicts abroad	155
---	-----

Željko Nikač

Policijska upotreba sredstava prinude i zaštita prava na život i drugih univerzalnih vrednosti Police use of force and protection of right to life and other universal values	167
--	-----

Zoran Pavlović

Kaznena politika u Republici Srbiji – aktuelne izmene i kriminalno politička opravdanost Penalty policy in the Republic of Serbia: current amendments and criminal-political justification	181
---	-----

Ivana Bodrožić

Međunarodni dokumenti i razvoj nacionalnog korpusa krivičnopravnih odredaba o terorizmu International documents and development of national criminal law provisions on terrorism	199
---	-----

*Ljubinko Mitrović,
Jelena Mitrović*

O govoru mržnje uopšte, s posebnim osvrtom na govor mržnje u Krivičnom zakonodavstvu Republike Srpske On hate speech in general with particular emphasis to hate speech in Criminal legislation of the Republik of Srpska	217
--	-----

Višnja Randelović

Krivično delo nadrilekarstva u teoriji i sudskoj praksi Criminal offense of quackery in theory and jurisprudence	233
---	-----

2. Zdravlje

Health

Hajrija Mujović

Prava lekara, samoregulativa i evropske preporuke za lekare Physician's rights, self-regulation and european recommendation for the profession	249
--	-----

*Ranko Sovilj,
Sanja Stojković-Zlatanović,
Marta Sjeničić*

Pravni i etički aspekti sankcionisanja osiguranih lica usled neodazivanja na skrining Legal and ethical aspects of penalisation of insured persons due to the failure to respond to screening	265
--	-----

Tijana Đurđević

Pristanak obaveštenog pacijenta Consent of the informed patient	281
--	-----

*Suad Orlić,
Jasmina Krštenić,
Sadmira Karović*

Sociopatološke zavisnosti i legislativni okviri zaštite mladih u Bosni i Hercegovini sa osvrtom na stanje u Srbiji – de lege lata et de lege ferenda Sociopathological addictions and legislative frame of youth protection in Bosnia and Herzegovina with review on situation in the Republic of Serbia – de lege lata et de lege ferenda	297
---	-----

Ivana Stojanović

Zaštita medicinskih ličnih podataka Protection of personal medical data	313
--	-----

Jelena Šantrić,

Dunja Šantrić

Etička i pravna odgovornost lekara Ethical and legal responsibilities of physician	325
---	-----

3. Ekologija

Ecology

Gordana Petković

Slobodan Prošić

Međuzavisnost i nedeljivost mira, razvoja i zaštite životne sredine Interdependence and indivisibility of peace, development and environmental protection	339
---	-----

Dragoljub Todić

Tri decenije međunarodnog prava klimatskih promena i rezultati koji se (ne)osporavaju Three decades of international climate change law and results that are (not)disputed	355
---	-----

Nikola Paunović

Međunarodni, evropski i nacionalni pravni okvir u oblasti zaštite od klimatskih promena International, european and national legal framework in the field of protection from climate changes	369
---	-----

Mirjana Drenovak-Ivanović

Udruženja građana kao tražioci ekološke informacije: postupak pred poverenikom za informacije od javnog značaja v. prekršajni postupak Citizens organization and access to environmental information: proceedings before the commissioner for information of public importance v. proceedings befor misdemeanor court	387
--	-----

Tina Janjatović

Donošenje uredbe o učešću javnosti u izradi određenih planova i programa u oblasti zaštite životne sredine Adoption of the regulation on public participation in the preparation of certain plans and programs in the field of environmental protection	401
---	-----

*Vladimir Vrhovšek,
Zoran Đorđević,
Marija Dragišić*

Održivost vernakularne arhitekture – smernice za unapređenje pravnog okvira u Republici Srbiji Sustainability of vernacular architecture – guidelines for improving the legal framework in the Republic of Serbia	413
--	-----

4. Sport *Sport*

Edita Kastratović

Ugrožavanje prava sportista na istinu Attaching the sportship rights to the truth	427
--	-----

Hrvoje Kačer

Nekoliko primjera koji pokazuju svojevrсно “lutanje” sportskog prava i prakse Several examples which show a kind of “wandering” of sports law & practice	437
---	-----

*Božidar Otašević,
Nenad Đurđević*

Prekršajnoppravna zaštita od nasilja na sportskim priredbama u Republici Srbiji Misdemeanor legal protection against violence at sports events in the Republic of Serbia	449
---	-----

Dejan Šuput

Problemi u ostvarivanju načela jednakosti polova u oblasti sporta Some problems in the implementation of the principle of gender equality in sport	469
--	-----

Boro Merdović;

Dragan Živaljević

Doping: etički, socijalni i kriminološki aspekt	
Doping: ethical, social and criminal aspect	481

Nina Đukanović,

Zoran Mašić,

Žarko Kostovski

Zakonske procedure primene dijagnostike u sportu	
Legal procedures for the application of diagnostics in sports	493

Zoran Jovanovski,

Vanda Božić,

Saša Atanasov

Nasilje na sportskim priredbama i uloga medija	
Violence at sports events and the role of the media	503

Druga katedra

Second Department

PRAVO NA SLOBODU

RIGHT TO FREEDOM

1. Krivično-pravna i procesna zaštita ličnosti

Criminal-law and procedural protection of personality

Milan Škulić

Značaj Suda pravde Evropske unije kao segmenta zajedničkih krivičnopravnih/krivičnoprocesnih mehanizama EU u kontekstu dejstva načela <i>ne bis in idem</i>	
The importance of the Court of justice of the European Union as a segment of EU mutual criminal law mechanisms in the context of the effect of the principle of <i>ne bis in idem</i>	521

Vanja Bajović

Položaj i odgovornost javnog tužioca u raspravnom procesnom modelu	
Position and responsibility of public prosecutor in adversarial model of criminal proceeding	549

Damjan Kaurinović

- Posebne istražne radnje u krivičnom zakonodavstvu BiH
Specific investigative activities in the BiH criminal legislation 565

Miodrag Simović,

Marina Simović,

Vladimir Simović

- Posebne istražne radnje u Bosni i Hercegovini i praksa Ustavnog
suda Bosne i Hercegovine
Special investigative actions in the Bosnia and Herzegovina and
international legal aspects and the case law of the Constitutional
court of Bosnia and Herzegovina 585

Aleksandra Gruevska Drakulevski

- Kazna zatvora za decu u sistemu sankcija u Republici Severna
Makedonija i njeno izvršenje
Prison for children in the system of sanctions in the Republic
of North Macedonia and its execution 607

Ivana Miljuš

- Pravo na stručnog savetnika u krivičnom postupku
Right to professional consultant in criminal proceedings 629

Savo Đurđić

- Vaspitne mere posebne obaveze – rezultati i preporuke iz prakse,
nakon trinaest godina primene u Srbiji
Educational specific obligations measures – results and practices
reviews, after thirteen years applies in Serbia 645

Zoran Đurđević,

Nada Novosel,

Dejan Simić

- Specifičnosti dokazivanja poreskih krivičnih dela
Specificities of proving tax criminal offences 659

Đorđe Spasojević

- Otkrivanje i dokazivanje krivičnih dela učinjenih zloupotrebom
računarske mreže od strane maloletnika
Detecting and evidence criminal offenses committed by misuse
of computer network by juveniles 675

